

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Манжули Андрія Анатолійовича – на дисертацію Расторгуєва Олександра Валерійовича «Процесуальний статус свідка в адміністративно-деліктному провадженні», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження зумовлена наступним. Свідки відіграють важливу роль у встановленні обставин справи, надаючи суду чи адміністративному органу необхідну інформацію для ухвалення об'єктивного рішення. Дослідження процесуального статусу свідка дозволяє удосконалити процедуру збирання та оцінки доказів, що сприяє справедливому розгляду адміністративних правопорушень. Процесуальний статус свідка передбачає не лише його обов'язки, але й права, зокрема право на захист від неправомірного тиску, право на збереження конфіденційності певної інформації, право на компенсацію витрат, пов'язаних із явкою до суду чи органу. Вивчення цієї теми сприяє забезпеченню гарантій прав і свобод свідків, запобіганню порушенням і зловживанням з боку органів державної влади.

Дослідження процесуального статусу свідка дозволяє уточнити та конкретизувати законодавчі норми, що регулюють права та обов'язки свідків. Це сприяє підвищенню правової визначеності, покращенню якості правового регулювання та зменшенню кількості правових колізій і прогалин. На практиці виникають ситуації, коли свідки відмовляються давати свідчення або на них чиниться тиск. Вивчення процесуального статусу свідка допомагає розробити рекомендації для правоохоронних органів і судів щодо ефективного застосування норм законодавства, захисту свідків і забезпечення належного процесу.

З огляду на зазначене, відзначу, що вивчення цієї теми є важливим для підготовки майбутніх юристів, суддів, працівників правоохоронних органів.

Це забезпечує їм необхідні знання та навички для ефективної роботи з свідками в адміністративно-деліктному провадженні.

У підсумку, актуальність вивчення процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні зумовлена необхідністю забезпечення справедливого правосуддя, гарантій прав і свобод свідків, підвищення правової визначеності, покращення практичного застосування законодавства та гармонізації національних норм із міжнародними стандартами.

В роботі акцент на зазначені проблеми зробив і дисертант в дисертаційному дослідженні «Процесуальний статус свідка в адміністративно-деліктному провадженні», а також ним було запропоновано дієві кроки вирішення зазначених проблем.

Саме тому, обрана тема дисертаційного дослідження Расторгуєва Олександра Валерійовича є актуальною, своєчасною та відповідає вимогам сучасності, а результати наукових пошуків автора мають науковий, практичний характер.

На сьогодні дисертаційне дослідження Расторгуєва Олександра Валерійовича є першою в сучасній адміністративно-правовій науці спробою ґрунтовного та фундаментального аналізу процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні. Зі змісту дисертації вбачається, що її основоположною базою стали праці щодо загальної проблематики адміністративного права та процесу, а також дослідження науковців з теорії держави та права, державного управління та ін.

При цьому досліджуване автором питання має багатоаспектний характер і потребує виокремлення у його рамках низки важливих питань. Зокрема, це стосується потреби в дослідженні місця адміністративно-деліктного провадження в системі адміністративного процесу; визначення поняття та структури адміністративно-деліктного процесу; розкриття принципів адміністративно-деліктного процесу; визначення права та обов'язків свідка в адміністративно-деліктному провадженні; визначенні

гарантій свідка в адміністративно-деліктному провадженні; розгляду відповідальності свідка в адміністративно-деліктному провадженні; вивченні міжнародного досвіду процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні та виокремлення особливостей вирішення проблем судової практики щодо участі свідка в адміністративно-деліктному провадженні.

З огляду на викладене, а також зважаючи на відсутність комплексних монографічних наукових праць із досліджуваної проблематики в науці адміністративного права, необхідність реформування діючого законодавства у цій сфері та активізації відповідної законопроектної роботи, тема дисертаційного дослідження Расторгуєва Олександра Валерійовича є актуальною та своєчасною.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

Достовірність одержаних результатів досягнута дисертантом завдяки використанню значного масиву вітчизняної та зарубіжної наукової, нормативної та публіцистичної літератури. При цьому, як вже підкреслювалось, враховані праці фахівців філософії, соціології, теорії права, адміністративного, адміністративно-процесуального, міжнародного права тощо. Акцентовано увагу на дослідженні положень чинного та перспективного вітчизняного законодавства.

Цінність роботи полягає у ґрунтовному аналізі процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні, окресленні можливих шляхів теоретичного, нормативного та практичного удосконалення та розвитку даного виду адміністрування. Зважаючи на це можна констатувати, що достовірність отриманих висновків та обґрунтованість запропонованих пропозицій і рекомендацій визначається правильно обраним методологічним підходом до здійсненого дослідження, достатнім використанням наукового, нормативного та емпіричного матеріалу. Звертає на себе увагу також намагання дисертанта працювати на різних рівнях наукового дослідження – від фундаментального до науково-прикладного. Кількість та якість

використаних матеріалів, докладність їх аналізу створює передумови для забезпечення достатнього рівня достовірності та обґрунтованості дисертаційної роботи.

Наукова новизна результатів дисертації одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним монографічним дослідженням, присвяченим процесуальному статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні. У результаті дисертаційного дослідження сформульовано та обґрунтовано низку концептуальних положень, що відрізняються науковою новизною і мають важливе теоретичне та практичне значення. Оцінюючи наукову новизну основних положень, висновків і рекомендацій, слід відзначити, що у роботі порушені раніше недостатньо розроблені наукові та практичні завдання, розв'язання яких дозволило отримати результати теоретико-прикладного характеру.

На схвалення заслуговують більшість положень наукової новизни, які виносяться на захист (с. 20-23 дисертації). Насамперед, це стосується визначення автором понять.

Структура роботи, виклад її тексту, оформлення здійсненні відповідно до вимог, які пред'являються до кандидатської дисертації дисертацій.

В першому розділі «Адміністративно-деліктне провадження як об'єкт адміністративно-правового дослідження» розкрито: місце адміністративно-деліктного провадження в системі адміністративного процесу, визначено поняття та структура адміністративно-деліктного процесу, а також виокремлено принципи адміністративно-деліктного процесу.

Автором відзначено, що адміністративний процес – це урегульовані нормами адміністративного права адміністративно-процесуальні відносини, що виникають у публічно-правовій сфері та пов'язані з розглядом і вирішенням індивідуально-конкретних справ. У вузькому, адміністративний процес – це вид юридичного процесу, що являє собою нормативно

визначений порядок процесуальних дій уповноважених суб'єктів, які наділені правом здійснювати владно-управлінські функції та застосовувати адміністративні заходи як сервісного, так і примусового характеру, що створює для суб'єктів юридичні наслідки.

Автором зазначено, що адміністративне провадження є структурний, логічно визначений порядок процесуальних дій, які здійснюють уповноважений орган, посадові особи в публічно-правовій сфері та оформлюється у формі юридичного акту, який засвідчує юридичні наслідки.

Доведено, що адміністративно-деліктне провадження має подвійну природу, адже, суб'єктом вирішення даної індивідуальної конкретної справи може бути суд загальної юрисдикції та уповноважені органи публічної адміністрації та їх посадові особи.

Визначено, адміністративно-деліктний процес складається з трьох частин: 1. загальна: визначено предмет, мету, завдання, принципи адміністративно-деліктних проваджень, види суб'єктів деліктного провадження, їх права та обов'язки, поняття та види доказів; 2. особлива: юрисдикція суб'єктів; порядок складання та вимоги до оформлення процесуальних актів; порядок застосування заходів забезпечення провадження; особливості процесу доказування; провадження по застосуванню окремих видів адміністративних стягнень; 3. спеціальна: визначає особливості здійснення окремих видів адміністративно-деліктних проваджень, які містяться в Кодексі України про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актах, наприклад, адміністративне провадження в справах про адміністративні правопорушення (розділ XIX Митного кодексу України); провадження про порушення митних правил; провадження в справах про порушення митної брокерської діяльності (розділ XIX Митного кодексу України); провадження за порушення норм лісового законодавства (розділ VI Лісового кодексу України); провадження за порушення норм земельного законодавства (розділ VIII Земельного кодексу України); провадження по притягненню юридичної особи адміністративної

відповідальності тощо.

Виокремлено види адміністративно-деліктних проваджень: 1) адміністративно-деліктні провадження визначені в Кодексі України про адміністративні правопорушення та ті, які визначені в інших законодавчих актах; 2) за видом стягнення: а) адміністративні стягнення; б) адміністративно-господарські санкції; 3) за кількісним складом учасників розгляду не залежно від категорії суб'єкта розгляду: одноособові, колегіальні.

Другий розділ «Елементи процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні» присвячено актуальним питанням: поняття та елементам процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні; визначенню прав та обов'язків свідка в адміністративно-деліктному провадженні; виокремленні гарантій свідка в адміністративно-деліктному провадженні, а також розкриттю відповідальності свідка в адміністративно-деліктному провадженні.

Автором визначено, що свідок – це учасник адміністративного провадження, який наділений адміністративно-процесуальною правосуб'єктністю та володіє інформацією по конкретній адміністративній справі.

Вважаємо, що свідки як учасники адміністративного провадження в справах про адміністративні правопорушення мають право: давати показання рідною мовою або мовою, якою він володіє; користуватися письмовими записами; відмовитися від давання показань та не свідчити проти себе самого, близьких осіб; на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду; підписувати та робити зауваження щодо правильності занесення показань до протоколу; право на оскарження застосованих до нього заходів забезпечення провадження (наприклад, привід); заявляти клопотання під час розгляд адміністративної справи.

До юридичних гарантій свідка в адміністративно-деліктному провадженні, на нашу думку, варто віднести: 1) наявність «іммунітету свідка»;

2) захист життя та здоров'я свідка в адміністративно-деліктному процесі; 3) гарантії компенсаційного характеру; 4) гарантії законності; 5) гарантії вільно надавати показання без застосування заходів примусового характеру; 6) обмеження прав свідка в інтересах інших учасників адміністративно-деліктного провадження; 7) звернення до Уповноваженого з прав людини за захистом своїх прав; 8) однотайність підходу законодавця до законодавчого визначення поняття «свідок», і відповідно врахуванні його особливостей та змісту правового статусу; 9) здійснення представництва інтересів свідка; 10) гарантії оскарження; 11) можливість свідка залучати перекладача.

У третьому розділі «Шляхи удосконалення процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні» досліджено міжнародний досвід процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні та визначено особливості вирішення проблем судової практики щодо участі свідка в адміністративно-деліктному провадженні.

На підставі вивчення міжнародного досвіду процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні запропоновано:

- 1) виокремити главу в Кодексі України про адміністративні правопорушення, в якій визначити адміністративно-правовий статус свідка як учасника адміністративно-деліктного провадження та юридичні гарантії свідка;
- 2) передбачити можливість отримання показів свідка як джерела доказів у разі неможливості його з'явлення до суду та за наявності обґрунтованих підстав у режимі відео конференції;
- 3) виокремити матеріальним та процесуальні адміністративно-деліктні імунітети свідка;
- 4) серед прав свідка передбачити право на відвід перекладача; допомогу представника; заявляти клопотання;
- 5) розширити види примусових заходів забезпечення адміністративного провадження, що можуть бути застосовані до свідка.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертаційному дослідженні висновки й пропозиції можуть бути використані у науково-дослідній сфері – як теоретичне підґрунтя для подальших глибоких науково-правових досліджень питань процесуального

статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні, нормативно-правового забезпечення удосконалення зазначеного регулювання тощо; нормотворчій діяльності – для удосконалення законодавства, норми якого регулюють суспільні відносини в адміністративно-деліктному провадженні, зокрема, участь свідка в адміністративному провадженні в справах про адміністративні правопорушення; правозастосовній діяльності – з метою підвищення ефективності діяльності юрисдикційних суб'єктів, а також у навчально-методичній роботі – для підготовки навчальної літератури, методичних рекомендацій та інших документів навчально-методичного характеру для викладання дисциплін професійного циклу спеціальності 081 «Право».

Основні положення дисертації, теоретичні та практичні висновки й рекомендації оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Юриспруденція в сучасному інформаційному просторі» (м. Київ, 1 березня 2019 року); «Інноваційний розвиток правової науки в умовах модернізації суспільства» (28 лютого 2020 року); «III Міжнародний молодіжний науково юридичний форум» (м. Тернопіль, 14-15 травня 2020 року); «Аеро-2020. Повітряне і космічне право» (м. Тернопіль, 20 травня 2020 року); «Сучасне право в епоху соціальних змін» (26 лютого 2021 року); «IV Міжнародного молодіжного наукового юридичного форуму» (м. Тернопіль, 20-21 травня 2021 року).

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення дисертації знайшли своє відображення в 12 наукових публікаціях, з них п'ять – статей в журналах, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – в науковому періодичному виданні, що індексується в Web of Science; шість – тез виступів на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Основні положення, висновки і рекомендації, що містяться у дисертації, повністю відображені в авторефераті.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи позитивно рецензовану роботу, необхідно вказати на наявність певних недостатньо аргументованих положень, дискусійних моментів та зауважень:

1. На с. 39-40 дисертації Олександр Валерійович зазначає, що «адміністративно-деліктне провадження має подвійну природу, адже, суб'єктом вирішення даної індивідуальної конкретної справи може бути суд загальної юрисдикції та уповноважені органи публічної адміністрації та їх посадові особи. В той же час, кінцевим результатом адміністративно-деліктного провадження є видання юридичного акту, що передбачає настання негативних юридичних наслідків для суб'єкта правопорушника та створює додатковий обов'язок для суб'єкта правопорушника виконати визначене судом чи компетентним органом певного виду адміністративного стягнення, що визначено в ст.24-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення». З даного приводу хотілося б більш ґрунтовно почути думку автора щодо висловленого твердження про подвійну природу, його аргументи на підтримання такої правової позиції.

2. На с. 131-133 автор розкриває склад адміністративного правопорушення. В той же час в контексті назви підрозділу 2.4. «Відповідальність свідка в адміністративно-деліктному провадженні» автору доцільно було б більшу увагу приділити характеристиці складу адміністративного правопорушення з урахуванням суб'єкта правопорушення – свідка.

Також хотілося б почути уточнення автора щодо того, що свідок може вчиняти адміністративні правопорушення не лише щодо суду та судді як осіб, що здійснюють адміністративно-деліктне провадження, але й щодо посадової особи компетентного суб'єкта, який також має право розглядати адміністративну справу (с.137 дисертації).

3. На с. 27 дисертації автор доповнює класичні ознаки юридичного процесу наступними: «1) наявність владно-управлінських функцій у суб'єкта публічної адміністрації та посадових осіб; 2) можливість застосування

юридично дозволених адміністративно-правових засобів для забезпечення повного та всебічного розгляду справи на будь якій процесуальній стадії; 3) результатом є видання (прийняття) юридичного акту, що встановлює юридичний факт та спричиняє виникнення юридичних наслідків». Разом з тим, на мою переконливу думку, автору доцільно було б розкрити виокремлені ознаки та навести приклади їх юридичного вираження під час адміністративно-деліктного провадження.

4. На с. 59 дисертації автор наводить твердження, що «відсутність вичерпного переліку суб'єктів, який і так є досить об'ємним та чисельним ускладнює можливість визначення законності дій відповідного суб'єкта при складанні адміністративного протоколу. Тому, ми все ж таки вважаємо, що законодавець повинен зробити даний перелік виключним». Дана сентензія потребує додаткового уточнення та аргументації.

Разом із тим висловлені зауваження, насамперед, характеризують складність проблеми, що досліджується, вони істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Расторгуєва Олександра Валерійовича.

ВИСНОВОК

Дисертаційне дослідження Расторгуєва Олександра Валерійовича «Процесуальний статус свідка в адміністративно-деліктному провадженні» є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що вирішують важливе для науки адміністративного права питання – теоретичні та практичні аспекти процесуального статусу свідка в адміністративно-деліктному провадженні, а також рекомендації щодо удосконалення нормативних засад відповідного статусу.

Автореферат відповідає змісту дисертації, а в основних публікаціях розкрито її основний зміст.

Дисертація відповідає вимогам, що пред'являються до відповідного різновиду наукових робіт у положеннях Порядку присудження наукових

ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Расторгуєв Олександр Валерійович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**Професор кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
доктор юридичних наук, професор**

 Андрій МАНЖУЛА

**Підпис Манжули А.А. засвідчують
Проректор з наукової роботи
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
доктор психологічних наук, професор**

Лілія КЛОЧЕК